

Indijos muzika. Apima klasikinę, religinę, populiariąją, teatro, šokio ir šiuolaikinę muziką. Geriausiai iširta klasikinė muzika; ją sudaro savarankiškos hindustaniškoji (*hindusthānī*; Š. Indijos) ir karnatakiškoji (*karnāṭaka*; P. Indijos) muzikinės sistemos. Δ klasik. muzika – viena sudėtingiausių ir seniausių muz. sistemų pasaulyje. Ištakos siekia Mohendžodaro ir Harapos civilizacijų laikus (III t-metis pr. Kr.). Būdinga išplėtos melodinės bei ritmo struktūros, charakteringa ornamentika, mikrotonika, išraiškos niuansai. Muzikos įgūdžiai iš mokytojo mokiniui perduodami oraliu būdu (*guru-śiṣya-paramparā*). Muzikos teorija ir estetika glaudžiai siejasi su religija, mitologija bei filosofija. Žinių apie muziką aptinkama vedose, upanišadose (~1000 pr. Kr.), puranose, „Ramajanoje“ bei „Mahabharatoje“ (~400 pr. Kr.–200 po Kr.) bei muzikolog. traktatuose. Klasikinės Δ raidai lemiamos reikšmės turėjo religinių tekstų giedojimo bei šokių tradicijos. Muzika (*sangīta*) tradiciškai skirstoma į vokalinę (*gīta*), instrumentinę (*vādyā*) ir šokio (*nṛtta*); vokalinė muzika ryškiai vyrauja.

Klasikinė indų muzika grindžiama sudėtinga derminių melodinių modelių sistema *ṛaga*. Jos metroritminį pamatą organizuoja ritmo ciklas *ṛ tāla*, sudarytas iš 3–108 metrinių padalų matrų (*mātra*). Ragos tikslas – perteikti estetinę emociją rasą (skr. *rasa* – esmė, sultys, syvai, skonis, pomėgis, malonumas). Muzikos, kaip ir kitų menų, meninė emocinė raiška yra suskirstyta į devynias rases: *śṛṅgāra* – erotiškai romantiškoji, *hāṣya* – komiškoji, *karuṇa* – atjautos kupinoji, *raudra* – tūžmingoji, *vīra* – herojiškoji, *bhayanaka* – baimingoji, *bībhatsa* –

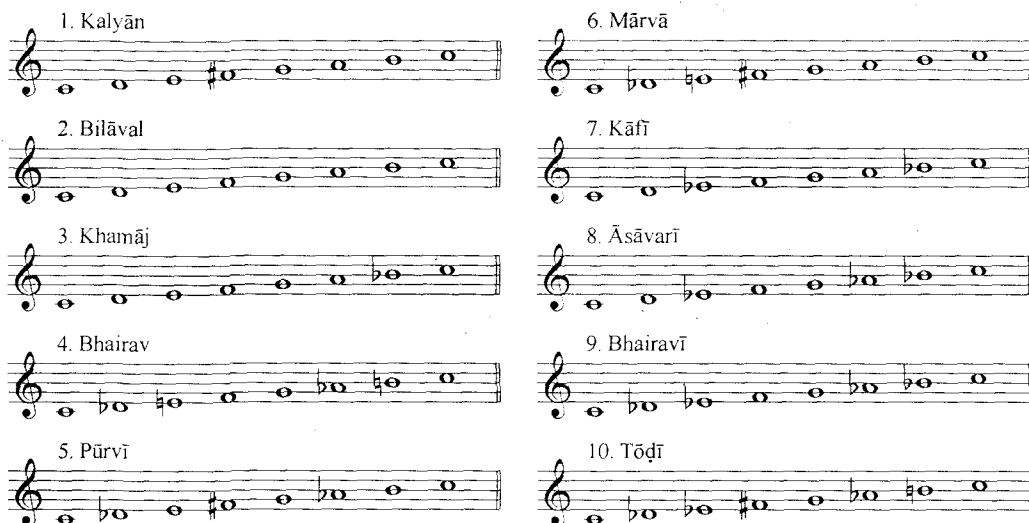
bjaurastingoji, *adbhuta* – nuostabos kupinoji, *śānta* – romioji, *santaikos* kupinoji. Ragos pamatas – septynių muz. tonų garsaeilis (*svara*): *śaḍja*, *rśabh*, *gāndhār*, *madhyam*, *pañcam*, *dhaivat*, *niṣād* (*sa*, *ri*, *ga*, *ma*, *pa*, *dha*, *ni*). Tonai gali būti natūralūs (*śuddha*), paaukštinti (*tīvra*) ar pažeminti (*komala*). Garso aukštinimas ar žeminimas priklauso nuo mikrotonų (*śruti*), kurie dalija oktavą į 22 nelygias dalis. P. Indijos dermių įvairovę reglamentuoja 72 garsaeilių sistema melakarta, kurią XVII a. sukūrė Venkatamakhis („Caturdanīprakāśika“, 1660). Melakarta grindžiama šešiais viršutinio ir dvylika apatinio tetrachordo variantų: I ir V laipsniai (*Sa* ir *Pa*) nealteruojami, IV (*Ma*) gali būti natūralus arba paaukštintas, visi kiti (*Ri*, *Ga*, *Dha*, *Ni*) gali būti trejopai alteruojami (1 pav.).

Muzikologas Vishnu Narayanas Bhatkhande (1860–1936), ištyręs Š. Indijos ragų dermes, P. Indijos dermių pavyzdžiu jas susistemino į dešimt garsaeilių (*that*; 2 pav.).

Išplėtotą hindustaniškosios ragos kompoziciją dažniausiai sudaro šios dalys: be mušamųjų pritarimo atliekamos lėta, laisvo ritmo improvizacija (*ālāp*; kai kada atliekama kaip savarankiškas kūrinys; laikoma atskiru žanru), tolydžio perauganti į ritmingą *joḍ* ir užsibaigianti greito tempo virtuoziška *jhālā*. Pradėjus groti mušamiesiems, prasideda *gat* – dalis, grindžiama pastoviu ritmo ciklu ir eksponuojanti melodinį ragos modelį. Ji pavairinama solisto improvizuojamais figūraciniais intarpais *tān*. *Gat* pradedama lėtu tempu (*vilambit*). Tempui peraugant į vidutinį (*madhya laya*), dažniausiai keičiasi ir tala; kompozicija užbaigiama greito tempo

Indijos muzika. 1 pav.

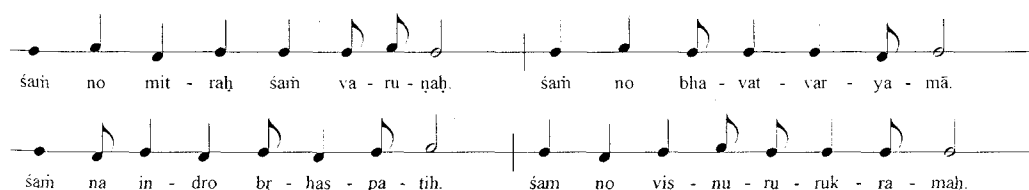
2 pav.

jhālā su ryškia ritmo kadencija (*tihāī*). Išplėtotą formą būdinga *dhrupad* ir *khayāl* stiliaus kompozicijoms; naujesnieji stiliai (*thumrī*, *dādrā*) paprastesnės formos. Pagrindinės karnatakiškosios muzikos formos yra *kṛtī* (archajiška vokalinė forma, susidedanti iš *pallavi*, *anupallavi* ir *caraṇam*), išplėtotą trijų dalių instrumentinė kompozicija *rāgam* – *tānam* – *pallavi* ir *rāgamālikā* („ragų pynė“) – keliais skirtingais garsaeiliais grįsta kompozicija. Muzikos instrumentai skirstomi į *tata vādya* (chordofonus), *suśira vādya* (aerofonus), *ghana vādya* (membranofonus) ir *avanaddha vādya* (idiofonus). Š. Indijos gnaibomieji chordofonai – tambūra, arba tambūra, sītaras, surbaharas, sarodas, rudra vyna, arba bynas, vičitra vyna; mušamasis chordofonas – santūras, arba Kašmyro cimbolai; strykiniai chordofonai – sarangis, isradžas; aerofonai – skersinė bambuko fleita (bamsūris), į obojų panašus šachnajas; membranofonai – tabla, pakhavadžas; dumplinis hemiudiofonas – vienaarankė armonika. P. Indijos chordofonai – tambūra, Sarasvatės vyna, gotuvadžamas, arba čitra vyna, mandolina, smuikas; aerofonai – fleita (*venu*), nagasvaramas; membranofonai – mridangas, kandžira, tavilas; idiofonai – ašotis (ghatamas), lėkštės (džalra). Klasikinės Δ ansamblių paprastai sudaro solistas (vokalistas arba instrumentininkas), kartais jam unisonu arba heterofoniškai pritaria palydintysis balsas ar instrumentas (Š. Indijoje dažn. sarangis arba vienaarankė armonika, P. Indijoje – smuikas), burdoną griežianti tambūra ir mušamasis (Š. Indijoje – tabla arba pakhavadžas, P. Indijoje – mridangas). Klasikinės Δ raida skirstytina į keturis periodus: vedų (nuo 4 t-mečio pr. Kr.), klasikinį (nuo 600 pr. Kr.), vid. amžių (XII–XVI a.) ir modernųjį (nuo XVII a.). Vedų (4 himnų ir apeiginių tekstų rinkiniai) giedojimas – seniausia pasaulyje vokalinė tradicija. Seniausioji „Rigveda“, kurią sudaro apie 1000 himnų, giedama 3 tonais: vidurinysis tonas (*svarita*) apipinamas gretimais tonais iš viršaus (*udatta*) ir apačios (*anudatta*). Silabinis „Rigvedos“ giedojimas paklūsta sanskrito kalbos dėsniams ir grindžiamas natūraliu žodžių ritmu: ilgieji skiemenys giedami ilgesniais garsais, trumpieji trumpesniais. Tai primena sen. Graikijos muziką ir lietuvių senąsias rugiapjūtės dainas (3 pav.).

„Rigvedos“ himnai yra vėlesniosios „Samavedos“ (giesmių vedos) pagrindas. „Samaveda“ pasižymi itin gausia ir įmantria melizmatika, giedama septyniais tonais. Ji laikoma klasikinės indų muzikos pagrindu.

Klasikinio periodo pradžioje (600–500 pr. Kr.) susiklostė *gāndharva* muzikos tipas, praktikuotas greta vedų giedojimo. Klasikinė Δ pradėjo skambėti aukštuomenės rūmuose, klasikiniame teatre ir šventyklose (greta apeiginių religinių žanrų). Buvo parašyti pirmieji indų muzikologiniai traktatai, kuriuose muzikos tyrinėjimai glau-

džiai susiję su mitologija, kosmologija, metafizika. Vienas seniausių yra Brahmbharatos (Druhinės) traktatas „Natjaveda“ („Nātyaveda“), kuriame aprašomas gandharvos muz. tipas. Šis traktatas laikomas penktąja veda ir vadinamas „Gandharvaveda“ („Dangiškųjų muzikantų veda“). Remdamasis šiuo veikalu, išminčius Bharata parašė dramos, šokio ir muzikos traktatą „Natjaśastra“ („Nātyaśastra“, apie 300 pr. Kr.–200 po Kr.). Šio veikalo 36 skyriuose aprašytas muz. teatro menas: instrumentai, dermės, melodinių modelių tipai (*jāti*), ritmai, apranga, scenos judesiai. Bharatos traktate „Gyṭalamkara“ („Gītālamkara“, 300–100 pr. Kr.) apibrėžti 7 dermės garsai (*svara*) ir jų spalviniai atitikmenys, 36 melodiniai modeliai (*varṇa*), 3 metrinės trukmės (*mātra*), 3 ritmo modeliai (*yati*), aprašomos 9 emocijų būsenos (*nava rasa*). Išminčius Narada knygoje „Naradyśikṣā“ („Nāradyśikṣā“, I–V a.) nagrinėjo vedų (*vaidika*) ir poverdinės (*laukika*) muzikos ypatumus, 3 pagrindinius garsaeilius (*śaḍja*, *madhyama* ir *gāndhāra*), 7 muzikinius tonus ir jų sąsajas su žmogaus kūno dalimis. Datila veikale „Dattilam“ (~II–III a.) aprašė 2 garsaeilius (*grāma*) ir 18 melod. modelių (*jāti* arba *jātirāga*). Matanga knygoje „Bṛihad-deśy“ („Bṛhad-deśy“, ~V–VII a.) aprašė sakralinės (*mārga*) ir regioninės (*deśi*) muzikos ypatumus, jų sąveiką. Šiame veikle pirmąkart sąvoka raga pavartojama ta reikšme, kuri jai teikiama iki dabar. Narada savo traktate „Sangyta-Makaranda“ (~VII–IX a.) ne tik suskirstė ragas į vyriškasias (*rāga*) ir moteriškasias (*rāginī*), aptardamas jų santuokinius bei giminystės ryšius, bet ir nurodė, kuriuo paros metu vieną ar kitą ragą geriausia atlikti. Muzikinės estetikos problemas, kalbos ir muzikos ryšius savo veikaluose nagrinėjo žymus Kašmyro šaivizmo atstovas Abhinavagupta. Jis parašė „Natjaśastrai“ komentarą (~1030). Autoritetingiausiu veikalu laikomas Šarangadevos (1175–1247) traktatas „Sangyta-ratnakara“ („Sangīta-ratnākara“ / „Muzikos vandenynas“). Jame susisteminta ankstesnių traktatų medžiaga, nuodugniai nagrinėjamos muzikos rūšys ir tipai, garsaeilių sąranga, pateikta 120 tatų, apibrėžta svarbiausios muzikos sąvokos. Šia knyga rėmėsi visi vėlesni indų muzikologai. XII a. poetas Džajadeva sukūrė iki šiol plačiai skambančią sakralinę meilės poemą „Gyṭa Govinda“ („Gīta Govinda“), kurioje apdainuojami Krišnos ir Radhos meilės žaidimai. Kiekvieną iš 24 giesmių sudaro refrenas (*dhruvā*) ir 8 posmai (*pada*). Muzika paklūsta kvantitatyvinei klasikinio sanskrito metrikai: eilutės ritmika konstruojama iš trumpų ir ilgų skiemenų, sudarančių apibrėžtą metrinį dalių skaičių; rankraštyje nurodoma kiekvienos giesmės raga ir tala. Poema turėjo reikšmės tolesnei klasikinei bei religinei Δ raidai, ypač *dhrupado* stiliaus formavimuisi.

3 pav. Taitirijos upanišada

XIII a. Š. Indijoje susiklostė islamiškoji Mogolų imperija. Kultūros islamizacija sąlygojo vieningos Indijos muzikinės tradicijos skilimą į dvi savarankiškas sistemas: karnatakišką (P. Indijos) ir hindustanišką (Š. Indijos). Hindustaniškoji tradicija patyrė didelę persų bei arabų muzikos įtaką. Žymiausias muzikologijos veikėjas – Kalinathos „Sangyta-ratnakaras“ komentaras „Kalanidhi“ („Kalānidhi“, apie 1450), kuriame aptariamos klasik. ir modernios muzikos sąveikos problemos. Vid. amžiais klestėjo islamo ir hinduizmo religinės muzikos žanrai. Persų kilmės indų poetas, muzikas ir visuomenės veikėjas Amiras Chusro (1253–1325) indų klasikinę muziką praturtino persų muzikos elementais, tobulino muzikos instrumentus, sukonstravo sitarą, įvedė islamo mistikų sufijų giesmę kavalį (*quavvālī*) ir persų meilės dainą gazele (*ghazal*). Paplito hinduistų religinės giesmės bhadžanos. Žymiausi jų kūrėjai poetai Kabyras (XV a.), Tulsidas (XVI a.), Surdas (XVII a.) ir kiti. Čaitanja (1486–1533) V. Bengalijoje išpopuliarino liaudišką pamaldaus giedojimo žanrą *kirtana*. Š. Indijos rūmų klasikinė muzika tapo aukštuomenės privilegija. Su Mogolų imperatoriaus Akbaro rūmų muzikanto Tanseno, žymiausio hindustaniškosios muzikos kūrėjo (XVI a.), vardu siejamas dhrupado stiliaus suklestėjimas. Dabar dhrupadas laikomas archajiškiausiu Š. Indijos klasikinės muzikos stiliumi. Šiai muzikai būdinga išskilingas charakteris, ilgi, tęsimi garsai, saikinga ornamentuotė; tekstai religinio turinio, giedami sanskritu. XVII a. susiklostė *khayāl* stilius, kuriame dar ryškesnė islamiškosios muzikos įtaka; tekstai giedami urdu arba hindi kalbomis. Ilgainiui susiklostė atskiros tradicinės mokyklos (*gharānā*), kuriose muzikos žinios bei igūdžiai perduodami iš kartos į kartą; žymiausios Agros, Gvalioro, Džaiपुरo ir Rampuro gharanos. Ryškiausias Rampuro gharanos kūrėjas – Allaudinas Khanas (~1870–1972); jo mokiny, sitaro virtuožas ir kompozitorius Ravi Shankaras (g. 1920) yra žinomiausias pasaulyje indų muzikos atlikėjas. XIX a. susiklostė pasaulio klasikinės („lengvosios klasikinės“) muzikos žanrai – *thumrī*, *dādrā*, *dhuin*.

P. Indijos muzika nepatyrė islamiškos kultūros įtakos. P. Indijos šventyklos tapo muzikantų priebėgomis ir koncertų bei festivalių rengimo vietomis. Giesmės kuriamos klasikinio sanskrito bei vietinėmis tamilų, telugų ir kanarių kalbomis. Žymiausiaisiais modernaus laikotarpio P. Indijos muzikais laikomi Šjama Šastris (Šyāma Śāstrī; 1762–1827), Tjagaradža (Tyāgārājā; 1767–1847), Mutusvamis Dykšitaras (Muttusvāmy Dikṣitar; 1776–1827). Karnatakiškajai muzikai būdingos stabilios formos kompozicijos, tuo tarpu hindustaniškoji tradicija pasižymi didesne improvizacijos laisve.

Neatsiejama Indijos muz. kultūros dalis yra šokis ir šokio teatras. Praktikuojami septyni klasikinio šokio stiliai (*bharata-nāṭyam*, *kathak*, *kathakali*, *kūcipūḍī*, *manipuri*, *mohiniāṭṭam* ir *odissi*). Esama ir vietinių šokio tradicijų; šokių muzikoje svarbiausi mušamieji muz. instrumentai.

Visuomeninis muz. gyvenimas pagyvėjo XX a. pradžioje, sustiprėjus nacionalinio išsivadavimo judėjimui. Reikšminga bengalų poeto, rašytojo, muziko, dailininko, visuomenininko R. Tagore's veikla ir kūrybinis pa-

likimas. Įkurta meno centrų, tarp jų – Madraso MuA (1928), Keralos meno centras (1930), Delio muzikos intas (1939). Leidžiami muz. žurnalai, tarp jų – „Journal of the Sangeet Natak Akademy“ (Delyje), „National Centre for the Performing Arts“ (Bombėjuje), „Journal of the Music Akademy“ (Madrased). Suklestėjo kino ir populiarioji muzika. Žymiausi klasikinės indų muzikos atlikėjai: R. Shankaras (sitaras), H. Chaurasia (bamsūris), S. Sharma (Kašmyro cimbolai), Imratas Khanas (surbaharas), Ali Akbaras Khanas, Amjatas Ali Khanas (sarodas), Zakiras Hussainas, Anindo Chatterjee (tabla), Ramas Narayanas (sarangis), L. Subramaniamas (smuikas), Bismillah Khanas (šachnajas), E. S. Shastri (vyna), Bahauddinas Dagaras, Wasifuddin Dagaras, panditas Jasrajas, Bhimsenas Joshi, M. S. Subbulakshmi, Kishori Amonkar, Parveen Sultana, Shobha Gurtu (vokalas) ir kt.

XX a. 7 d-metyje indų klasikinė muzika susidomėta Vakaruose. Savo ruožtu Vakarų muzika turėjo įtakos indų muzikai (ypač populiariajai ir kino muzikai). Vakarų kompozitoriai (O. Messiaenas, J. Cage'as, K. Stockhausen, Ph. Glassas, T. Riley) studijavo klasikinę Δ ir kai kuriuos muz. kalbos bei estetikos principus pritaikė savo kūryboje. Indų virtuozei drauge su žymiausiaisiais Vakarų akademinės, džiaz ir roko muzikos atlikėjais (Y. Menuhinu, J. McLaughlinu, G. Harissonu) surengė bendrų kūrybinių projektų. Atsirado muz. kolektyvų, savo muzika jungiančių modernaus džiaz bei indų klasikinės muzikos elementus, tarp jų – Triloko Gurtu projektai (Indija), „Mahavishnu Orchestra“ (JAV), „Shakti“ (JAV), „Mynta“ (Švedija; 2001 koncertavo Lietuvoje). Vakarų akademinė muzika Indijoje nepopuliari. Europiet. instrumentus (smuiką, f-ną, klarnetą, saksofoną, gitarą) indų muzikantai pritaiko klasiškai Δ atlikti. 1935 Bombėjuje įkurtas simf. orkestras, 1940 styginių kvartetas. Delyje veikia d-ja „Delhi Symphony Society“, rengianti Europos akademinės muzikos koncertus.

Δ atgarsių yra ir lietuvių kompozitorių kūryboje: J. Juzeliūno styg. kvartetas *Raga a quattro* (1980), puč. kvintetas *Ragamalika* (1982), B. Kutavičiaus kantata „Du paukščiai girių ūksmėj“ (pagal R. Tagore's ž., 1978), oratorija „Magiškas sanskritas“ (1990). 1983 Lietuvoje susikūrė Š. Indijos klasikinės muzikos ansamblis „Svara“, koncertuojantis Lietuvoje ir užsienyje: A. Lomonosovas (sitaras), J. Adlytė (tampūra), R. Kamičaitis (tabla), V. Logvinovas (tabla, nuo 1999 Anindo Chatterjee mokiny, 2000 stažavo Indijoje). Lietuvoje koncertavo Bismillah Khanas (1987, šachnajas), Buddhadevas Das Gupta (1988, sarodas), Madurai Seshagopalanas Krishna (1988, vokalas), Ulhasas Bapatas (2001, santūras), Trilokas Gurtu (2002, tabla) ir kt.

L: Swarup B. Theory of Indian music. Allahabad. 1950; Sambamoorthy P. History of Indian music. 1960, 1982; Swāmi Prajñānānda A History of Indian Music, Vol. 1 (Ancient Period). Calcutta, 1963; Shankar R. My Music, My Life. N.Y., 1968; Swāmi Prajñānānda A Historical Study of Indian Music. New Delhi, 1981; Saṅgita-ratnakara of Sarangadeva. Sanskrit Text and English Translation with Comments and Notes. New Delhi, 1991; Ālāp. A Discovery of Indian Classical Music. Pondicherry, 1995; Menon R. R. The Penguin Dictionary of Indian Classical Music. New Delhi, 1995; Daniélou A. Einführung in die indische Musik. Wilhelmshaven, 1975; Kaufmann W. Altindien. Lpz., 1981; Bharata Le Gitālamkāra. L'ouvrage original de Bharata sur la musique. Ed. par A. Da-

niélou et N. R. Bhatt. Pondichéry, 1959; Daniélou A. Inde du Nord. P., 1966; Аниханова Ю. Индия // Музыкальная эстетика стран Востока. Ред. В. П. Шестаков. М., 1967; Виноградов В. С. Индийская рага. М., 1976; Менон Разгава Р. Звуки индийской музыки. Путь к раге. М., 1980; Чайтанья Дева Б. Индийская музыка. М., 1980; Шанкар Р. Тада: хлопки в ладоши. Богатство стилей. Мои учителя // Музыка народов Азии и Африки: Сб. статей. Вып. 5. Сост. и ред. В. С. Виноградов. М., 1987.

Daiva Tamošaitytė, Eirimas Velička

Indjić Eugene [Judžinas Indžičius; g. 1947.V.17 Belgrade], JAV pianistas. Mokėsi Juilliardo m-loje pas A. Borowskį. Stažavo pas A. Rubinšteiną, N. Boulanger, W. Malcužynskį, C. Kersoną. 1970 tarptautiniame Chopino pianistų konkurse (Varšuva) laimėjo IV vietą. Koncertuoja įv. šalyse. Skambina daugiausia romantizmo kompozitorių, taip pat L. van Beethoveno, C. Debussy, M. Ravelio kūriniais.

Jonas Klimas

indolente (it., AN) – tingiai, glebiai, lėtai, vangiai.

Indonėzijos muzika. Indonezijos salyno (13 677 salos), kuriame gyvena ~360 įv. etninių grupių gyventojai, muzikinių tradicijų, stilių bei formų visuma. Δ apima ritualinę, religinę, klasikinę rūmų, teatro bei šokio ir buitinę muziką. Viena seniausių ir savičiausių Pietryčių Azijos klasik. muzikos tradicijų. Per du tūkstančius metų Δ patyrė Indijos, Kinijos, Kambodžos, Tailando ir Centrinės Azijos muzikos įtaką. Δ iš pradžių buvo susijusi su genčių apeigomis. Priešistorinius laikus siekiančioms pirmąsims animistinėms muzikos praktikoms įtakos turėjo hinduizmas ir budizmas (III–XIV a.), islamas (XI–XV a.), krikščionybė (nuo XVI a.).

Ryškiausiai skiriasi miesto ir kaimo muzika. Miestuose paplitę dideli gongų ansambliai, kurie groja rūmuose ir per iškilmingas ceremonijas. Svarbūs yra šokiai ir šešėlių bei kaukių teatras su muzika, dažniausiai atliekami populiariūs hinduizmo epai „Mahabharata“ ir „Ramajana“. Kaimuose dainos ir giesmės atliekamos garbinant dvasias, per religines apeigas, sodinant ryžius ir nuimant derlių. Muzika visuomet atliekama lauke – šventyklos arba rūmų kieme, medžių paunksmėje. Daugelis muz. instrumentų padirbtai iš vietinių medžiagų ir tropinių augalų, jų garsai imituoja aplinkos garsus. Balio saloje tam tikras dainavimo būdas ir bambuko dambrelių ansamblis genggongas atkuria varlių kurkimą ir žvėrių balsus. Paplitę ksilofonai, fleitos, dambreliai, lūpiniai vargonai, padirbti iš bambuko. Jais atliekama muzika, manoma, siekia priešistorinius laikus.

Visoje Indonezijoje gyvuoja tradiciniai įv. sudėties ansambliai, kuriuos sudaro įvairiai suderintų gongų rinkinys (mažiausiai 4–5 gongai) ir 2 arba 3 būgnai. Šie ansambliai dažniausiai akompanuoja ritualams ir religinėms apeigoms (tikima, kad gongai turi antgamtinių galių). Patys seniausi bronziniai muz. instrumentai Indonezijoje atsirado III a. pr. Kr. Tai katilo pavidalo gongai, ypač paplitę Javos, Balio, Sumatros, Borneo ir Floreso salose. Gongų ir būgnų ansamblio atliekama muzika pagrįsta nuolatiniais heteroritminių 8 smūgių trukmės ciklų kartojimu.

Javos saloje V–VI a. susikūrė pirmosios kun-stės, plito hinduizmas ir budizmas. Tuo metu suklestėjo Javos ir Balio salų muz. kultūra. Ilgainiui susiklostė orkestras ↑*gamelanas*, atliekantis instr. kompozicijas ir akompanuojantis šokiui ir šešėlių teatrui. XVIII a., suskilus vie-

ningai Mataramo kun-stei, susiklostė keli tarpusavyje konkuruojantys muzikos, šokio ir šešėlių teatro stiliai. Svarbiausi meno centrai buvo Džokjakarta (Pietvakarių Javoje) ir Surakarta (Centr. Javoje). Išryškėjo pagrindiniai gamelano stiliai: Sundos (V. Javoje), Javos (R. Javoje) ir Balio (Balio saloje).

Javos salos muzikai būdinga lėtas tempas, kontempliatyvumas, mistiškas skambėjimas. Šioje saloje vartojami 9 rūšių gamelanai. Dauguma jų iš bronzos, nors yra ir iš bambuko. Populiariausio Javos gamelano gongagengo (*gong ageng*) instrumentai grupuojami pagal melodinę ar ritminę funkciją ansamblyje. Pagrindinę lėto tempo melodiją atlieka saronai (metalofonai, turintys 6–7 storas bronzos plokšteles, įtaisytas virš medinių lovio pavidalo rezonatorių; grojama mediniais plaktukais) ir slentemai (metalofonai iš skardinių plokštelių su suderintais bambuko rezonatoriais). Melodijos branduolį į tam tikrus periodus dalija skirtingų dydžių gongai (vienį jų pakabinami, kiti – katilo pavidalo, kabinami ant virvių, sukryžiuotų virš rėmo). Didysis gongas (*gong ageng*) žymi svarbiausius muz. periodus, aukščiau skambantis katilo pavidalo kenongas šiuos periodus dalija į 2 ar 4 frazes, o šiek tiek žemiau skambantis ketukas šias frazes dar smulkina. Dauguma kitų muz. instrumentų pagrindinę melodiją puošia charakteringomis variacijomis, sukurdami daugiasluoksnę homogenišką faktūrą. Svarbiausias ir įmantriausias instrumentas yra bonangas (dvi eilės rėmuose įtvirtintų katilo pavidalo gongų). Kiti muz. instrumentai: genderras (metalofonai su bambuko rezonatoriais, atliekantis sudėtingą dvibalsę heteroritmą), gambangas (ksilofonas), rebabas (dvistygis strykinis chordofonas), sulingas (bambuko fleita; dvejopo derinimo: 4 skyliųčių *slendro* ir 6 skyliųčių *pelog*), celempungas (citra su metal. stygomis). Daugiasluoksnę Javos gamelano faktūrą dar papildo vyrų bei moterų balso linijos. Būgnas kendantgas organizuoja ritmą ir diktuoja tempo pokyčius.

Javos gamelaną sudaro *slendro* ir *pelog* instrumentų komplektai. *Slendro* yra netemperuotos darnos, dalijančios oktavą į penkias apytikriai lygias dalis. *Pelog* komplektas yra septynių laipsnių netemperuotos darnos, apytikriai c♯-a♯-g♯-g♯-f♯-d♯-c♯ (atstumai tarp laipsnių 116–275 ct). Kiekvienas gamelano komplektas turi savitą, nepakartojamą derinimą. Kompozicijos grindžiamos šešiomis pagrindinėmis dermėmis (*patet*). „Vyriškos“ dermės *lima*, *enem*, *sanga* pagrįstos *slendro* darna, „moteriškos“ *lima*, *nem*, *barang* – *pelog* darna. Kiekviena dermė perteikia tam tikrą estetinę emociją. Δ yra kelios muz. formos, tarp jų – *bubaran*, *lencaran*, *ketawang*, *ladrang*, *gending*. Viena nuo kitos jos skiriasi gongų kuriama ritmo struktūra ir muz. periodų ilgiu. Kompozicijos grindžiamos nepaprastai ilgais ir išplėtotais (kartais net 512 smūgių trukmės) ritmo ciklais.

Balio saloje populiarios įv. liaudiškos gamelano atmainos (ansambliuose kartais groja iki 40 muzikantų). Muzika pasižymi žėrinčiu skambesiu, sinkopuotais akcentais, staigiais tempo ir dinamikos pokyčiais, nepaprastu virtuoziškumu bei preciziška grojimo technika. Vartojamos 4 arba 5 laipsnių dermės: *slendro* (apytikriai c-d-e♯-g-a♯) ir *selisir* (apytikriai e-f♯-g-h-c♯), kilęs iš nepilno *pelog*. Balio saloje yra 27 gamelano rūšys,